

Бондарчук О. Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Левчук Ю. С.,
студентка,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

КОНЦЕПТ «NEURODIVERSITÄT» В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

У сучасному мовознавстві значна увага приділяється аналізу різноманітних концептів. Як зазначає М. Полюжин, концепт – це ментальне утворення, яке формується в свідомості людини та має культурне забарвлення [2, с. 215]. У структурі концепту виокремлюють кілька взаємопов'язаних компонентів: понятійний, образний та оцінний. Прикладом аналізу концепту з урахування цих складників є праця О. Бондарчук, де було досліджено концепт «Aussteiger» [1].

Для аналізу понятійного поняття «Neurodiversität» (нейрорізноманіття), доцільно насамперед звернутися до походження цього слова, тобто його етимології. У правописному словнику німецької мови Duden зазначено, що лексема «Neurodiversität» запозичена з англійської «neurodiversity» і утворена з двох складників: *neuro-* та *Diversität* [3]. У статті Вікіпедії уточняється, що ця лексема складається із двох термінів: *Neurologie* з давньогрецької *neuron*, німецькою *Nerven-*, українською *нейро-* та *-logie* – *Lehre* – *наука*; *Diversität* має латинське походження *diversitas*, та означає *Verschiedenheit*, *Unterschied* тобто різноманіття, відмінність [5]. Таким чином, внутрішня форма лексеми *Neurodiversität* відображає ідею нейрологічної різноманітності, що лежить в основі цього концепту.

Уперше поняття *neurodiversity* з'явилося наприкінці 1990-х років у працях австралійської соціологині Дж. Сінгер, яка розглядала нейрологічні відмінності не як дефіцити, а як природне різноманіття. Її концепція стала основою руху нейророзмаїття. Ідеї «неврологічного плюралізму» у цей же час почали популяризуватися у ЗМІ [5]. Для подальшого дослідження концепту «Neurodiversität» розглянемо його дефініції.

Правописний словник Duden визначає «Neurodiversität» таким чином: «нейробіологічні особливості розвитку людини, що розглядаються як природне різноманіття, такі як аутизм, СДУГ, синестезія тощо (переклад з нім. мови – наш)» [3].

Згідно з цифровим словником DWDS «Neurodiversität» – це 1) неврологічне різноманіття людського мозку, що функціонують по-різному; 2) синонім до поняття *нейророзбіжність* (Neurodivergenz) (переклад з нім. мови – наш) [4].

Вікіпедія розглядає нейрорізноманіття як «основне поняття концепту, в якому нейробіологічні відмінності тлумачаться і визнаються як одна з природних властивостей людини; атипові неврологічні особливості розвитку класифікуються як природні людські відмінності (переклад з нім. мови – наш)» [5].

В усіх трьох дефініціях наголошується, що термін нейрорізноманіття застосовують для позначення нейробіологічних особливостей розвитку як природного різноманіття, а не відхилень. Проте у словнику DWDS наведено ще один синонім до досліджуваного поняття, *Neurodivergenz* – відхилення від неврологічного стану більшості.

Оскільки концепт охоплює людей із будь-яким неврологічним статусом, кожен людину можна вважати «нейрорізноманітною», а термін *Neuro-Minderheit* («нейроменшість») стосується тих, хто не є нейротиповим [5]. До «нейророзбіжних» (neurodivergent) належать, зокрема, люди з аутизмом, СДУГ, дислексією/легастенією, дискалькулією, диспраксією, синдромом Туретта, синестезією, біполярним розладом, а також особи із високою обдарованістю. Ці прояви розглядають як природні форми людської різноманітності, а не патологією [5].

Отже, аналіз етимології та словникових дефініцій лексеми «Neurodiversität» показує, що це поняття закріплюється в сучасному дискурсі як позначення природного різноманіття неврологічних особливостей. Його виникнення пов'язане з переходом до інклюзивного підходу, який визнає цінність кожної індивідуальності.

Література

1. Бондарчук О. Ю. Лінгвокультурний типаж «Aussteiger» у сучасному німецькомовному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук. Луцьк, 2015. 222 с.
2. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі*

Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2015. № 4. С. 212–222.

3. Neurodiversität. *Duden*. URL : <https://www.duden.de/suchen/dudenonline/Neurodiversität> (дата звернення: 26.09.2025).

4. Neurodiversität. *DWDS*. URL : <https://www.dwds.de/wb/Neurodiversität#d-1-2> (дата звернення: 26.09.2025).

5. Neurodiversität – Wikipedia. *Wikipedia – Die freie Enzyklopädie*. URL : <https://de.wikipedia.org/wiki/Neurodiversität> (дата звернення: 26.09.2025).